

Dabas lieguma “Aklais purvs” retās un aizsargājamās ķērpju, sūnu un vaskulāro augu sugas

Uvis Suško
Latvijas Dabas fonds

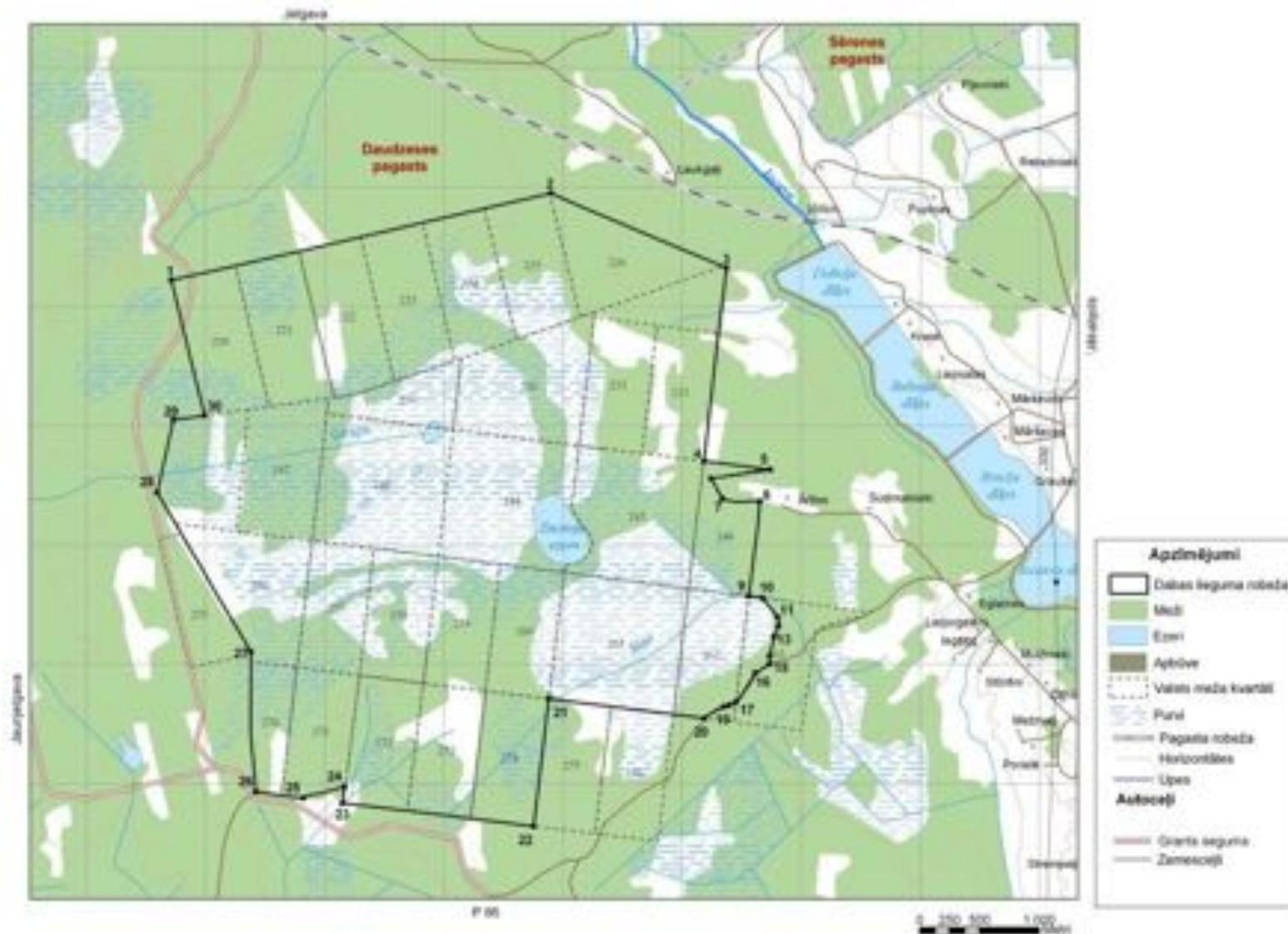
Dabas liegums “Aklais purvs” atrodas Viduslatvijas ģeobotāniskā rajona Dienvidu apakšrajona 6. mikrorajonā (kvadrāti 19/34; 19/35; 20/34; 20/35), kas ir vismežainākais apvidus ģeobotāniskajā rajonā, kā arī viena no lielākajām boreālo skujkoku mežu koncentrācijas vietām Latvijā (Latvijas PSR flora un veģetācija, 1987).

Mikrorajona līdzenais reljefs un noteces apstākļi ir veicinājuši vairāku dažāda lieluma purvu masīvu izveidošanos, no kuriem lielākais ir Aklais jeb Jūgu purvs.

Fizioģeogrāfiski liegums atrodas Viduslatvijas zemienes dienvidu daļā – Taurkalnes līdzenumā Daudzevas valņa rietumu pusē, ūdensšķirtnē starp Iecavas baseina kreisā krasta pieteku sateces baseiniem – Ģirupi rietumos, Dzeņupīti ziemeļos, Znotiņu upīti ziemeļaustrumos un Jorģelēnupītes (Kumas) kreisā krasta pieteku Krūmiņu strautu austrumos, kā arī Viesītes baseina labā krasta pietekas Jūgas sateces baseinu dienvidos un ir veidojies aizaugot Daudzevas sprostezera paliku ezeram.

Dabas lieguma „Aklais purvs” biotopu, kā arī reto un īpaši aizsargājamo ķērpju, sūnu un vaskulāro augu sugu izpēte un apsekošana tika veikta 2010. gada jūlijā, augustā un septembrī „Life+” programmas projekta „Augstā purva biotopu atjaunošana īpaši aizsargājamās dabas teritorijās Latvijā” īstenošanas teritorijas dabas aizsardzības plāna izstrādes ietvaros.

Dabas liegums “Aklais purvs” ir izveidots 1999. gadā un ir viena no Natura 2000 tīkla teritorijām Latvijā. Tā platība ir 2002,8 ha, ko sastāda 1468,4 ha jeb 73,3% meža, 502,4 ha jeb 25,1% purva, 25,6 ha jeb 1,3% ezeri un 6,4 ha jeb 0,3% pārplūstoši klajumi.

Lieguma aerofotoainā labi redzama purva atklātā daļa ar ezeriem un labi izveidotā purva un meža mozaīka tā malās.

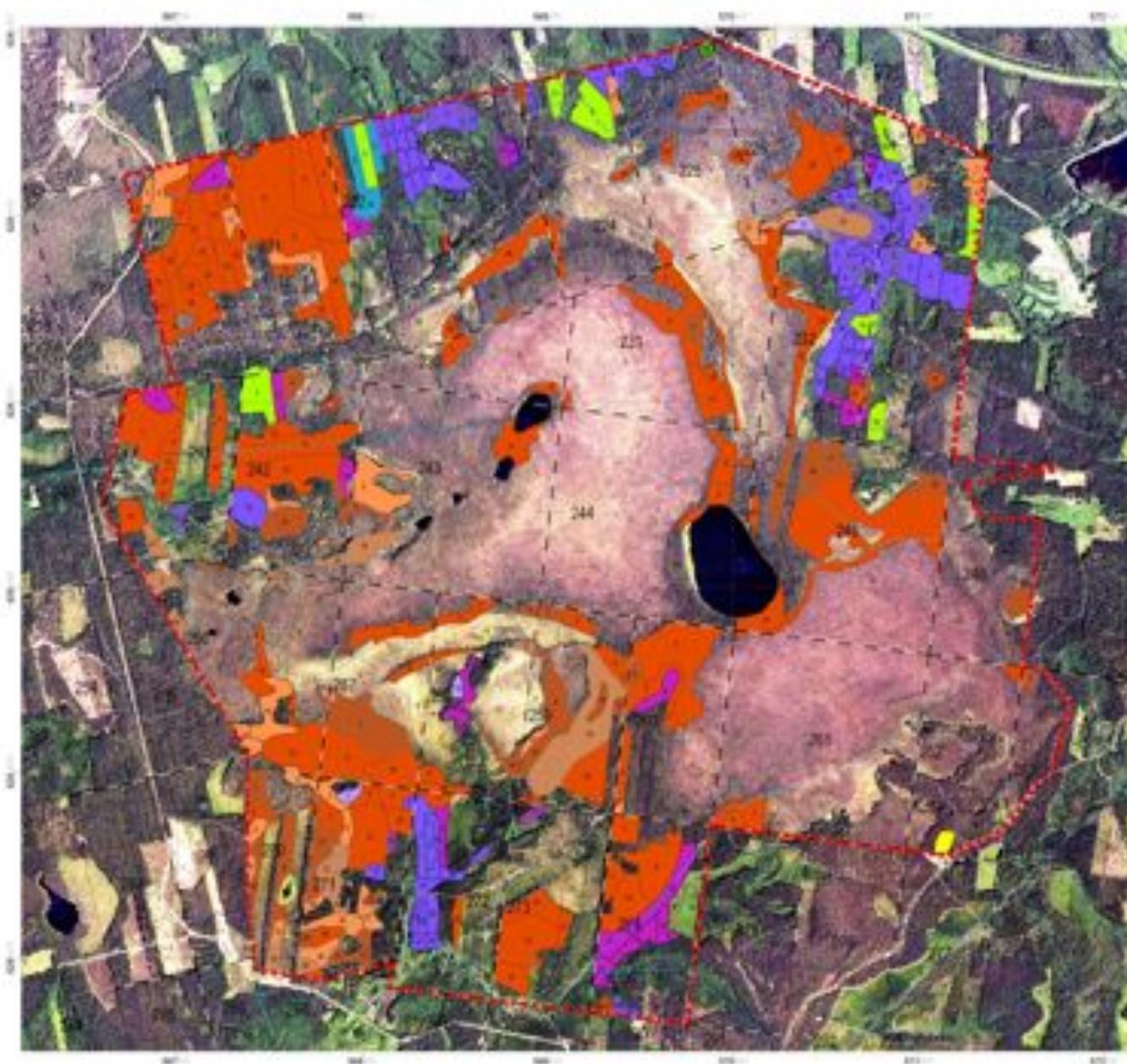
Dabas liegumā mazskartā veidā ļoti labi saglabājušies dabiski augstā un pārejas purva biotopi, kā arī plašs Eiropas un Latvijas īpaši aizsargājamo, kā arī dabisko un potenciāli dabisko meža biotopu spektrs, ko galvenokārt pārstāv pārmitrie un sausie boreālie skujkoku meži. Atsevišķās vietās sastopami arī melnalkšņu staignāji, kā arī Eiropas platlapju mežu sabiedrības.

Par lieguma īpašajām dabas vērtībām uzskatāmi liecina ļoti lielais šādu biotopu īpatsvars. Vislielāko platību liegumā sastāda Eiropas aizsargājamie biotopi, kas aizņem 1607,4 ha jeb 80,3% no lieguma kopējās platības, no kuriem 1079,4 ha jeb 53,9% ir mežu biotopi, 502,4 ha jeb 25,1% purvu biotopi un 25,6 ha jeb 1,3% ezeru biotopi.

Latvijas īpaši aizsargājamie biotopi aizņem kopumā 134,2 ha jeb 6,7% no lieguma kopējās platības, tai skaitā 91,5 ha jeb 4,6% mežu biotopi, 17,2 ha jeb 0,9% purvu biotopi un 25,6 ha jeb 1,3% ezeru biotopi.

Vienlaicīgi 566,5 ha jeb 38,4% no lieguma mežu platības un 28,3% no lieguma kopējās platības sastāda dabiskie un potenciāli dabiskie meža biotopi, to vidū 450,1 ha jeb 30,5% no lieguma mežu platības un 22,5% no lieguma kopējās platības aizņem dabiskie meža biotopi, bet 116,4 ha jeb 7,9% no lieguma mežu platības un 5,8% no lieguma kopējās platības aizņem potenciāli dabiskie meža biotopi.

Lieguma izcilās dabas vērtības nodrošina daudzu retu un īpaši aizsargājamu sugu pastāvēšanu.

Dabas lieguma "Aklais purvs"
dabiskie un potenciāli dabiskie
međa biotopi

- Stieplakmeđi
- Matoča stieplakmeđi - neplak
međi
- Aplo međi
- Lapakmeđi
- Gaujčičovci nemaklju
stiepli
- Piejūcīpīles nemaklju
stiepli
- Sigū un mazai
stiepli vēgi međi
- Steppes priede un
Mito međi
- Auskarne međi
- Dardis međi
- Potenciāli dabiskie
međočobi
- Međa negatīvu sasav
- Međa izvērtētām među
- Grādī
- Čađi
- Fortifikācijas
- Dalības lieguma robeža

300m
Dabas lieguma "Aklais purvs"
Latvijas un Eiropas īpaši
aizsargājami biotopi

Eiropas nozīmes aizsargājamais biotops “7110* Neskarti augstie purvi” aizņem 24,2% no lieguma kopējās platības un 96,6% no tā purvu platības. Visizteiksmīgākā atklātā purva daļa atrodas starp Znotiņu un Ģirupes ezeriem.

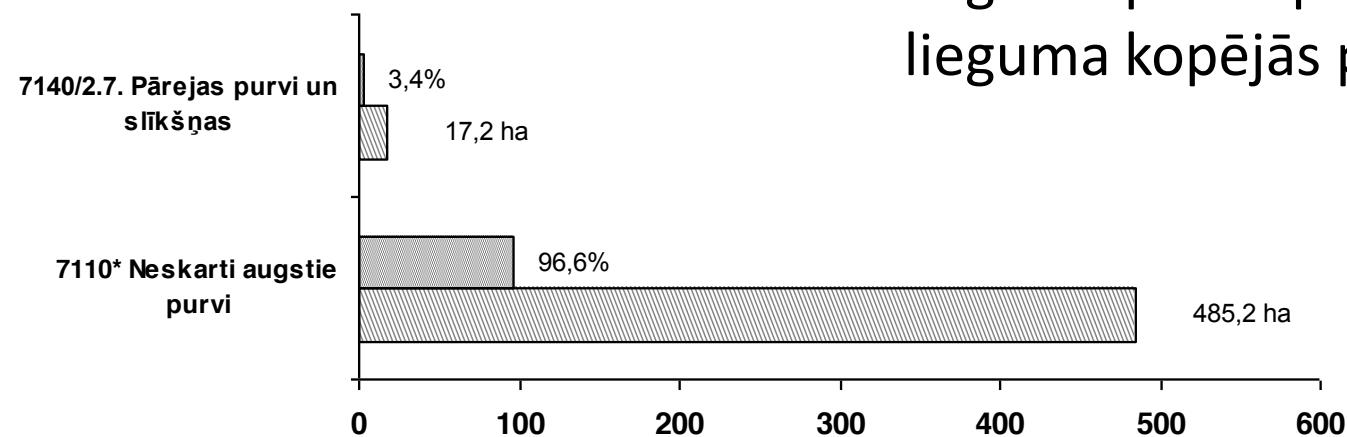

**Latvijas un Eiropas aizsargājamais biotops “7140/2.7. Pārejas purvi un slīkšņas” liegumā
sastopams reti un aizņem tikai 17,2 ha jeb 3,4% no tā purvu platības un 0,9%
no kopējās platības.**

Teritorijas dabas vērtību raksturojums – biotopi (4)

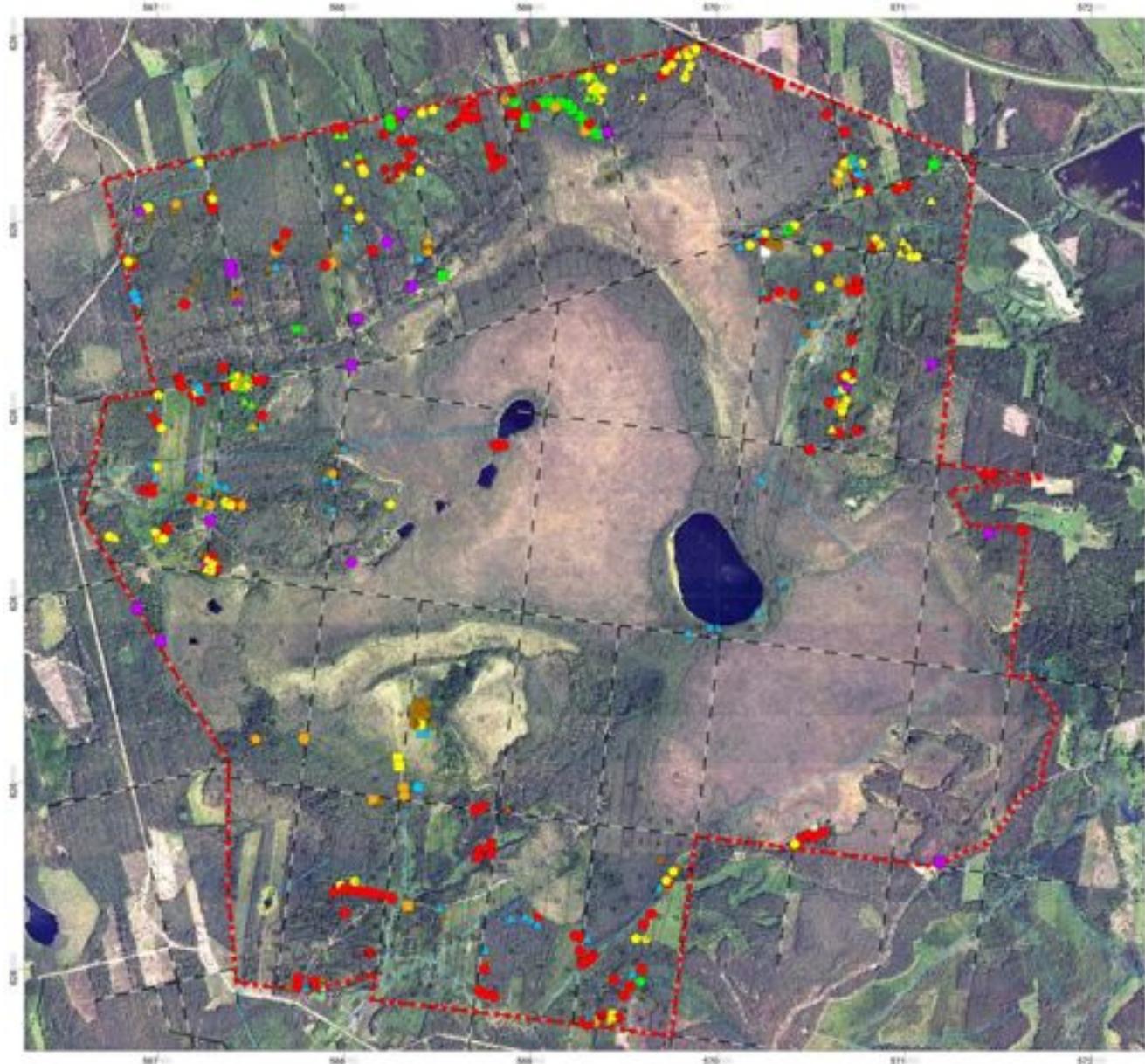
Īpaši aizsargājamie purva biotopi aizņem 17,2 ha jeb 3,4% no lieguma purvu platības un 0,9% no lieguma kopējās platības

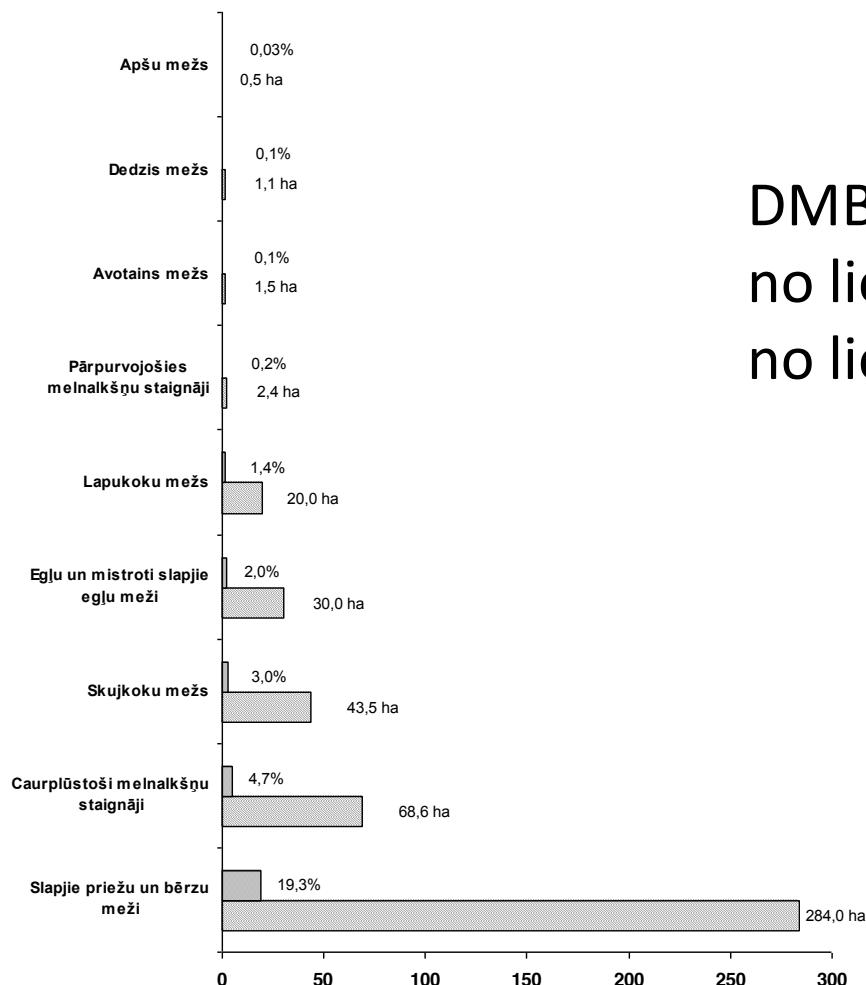
Īpaši aizsargājamie purva biotopu veidi, to kopējā platība (ha) un procentuāla attiecība pret lieguma purvu platību

Dabiski distrofi ezeri un dīķi aizņem 29,9 ha

Īpaši aizsargājamās ķērpju, sūnu un vaskulāro augu sugas dabas liegumā
“Aklais purvs”

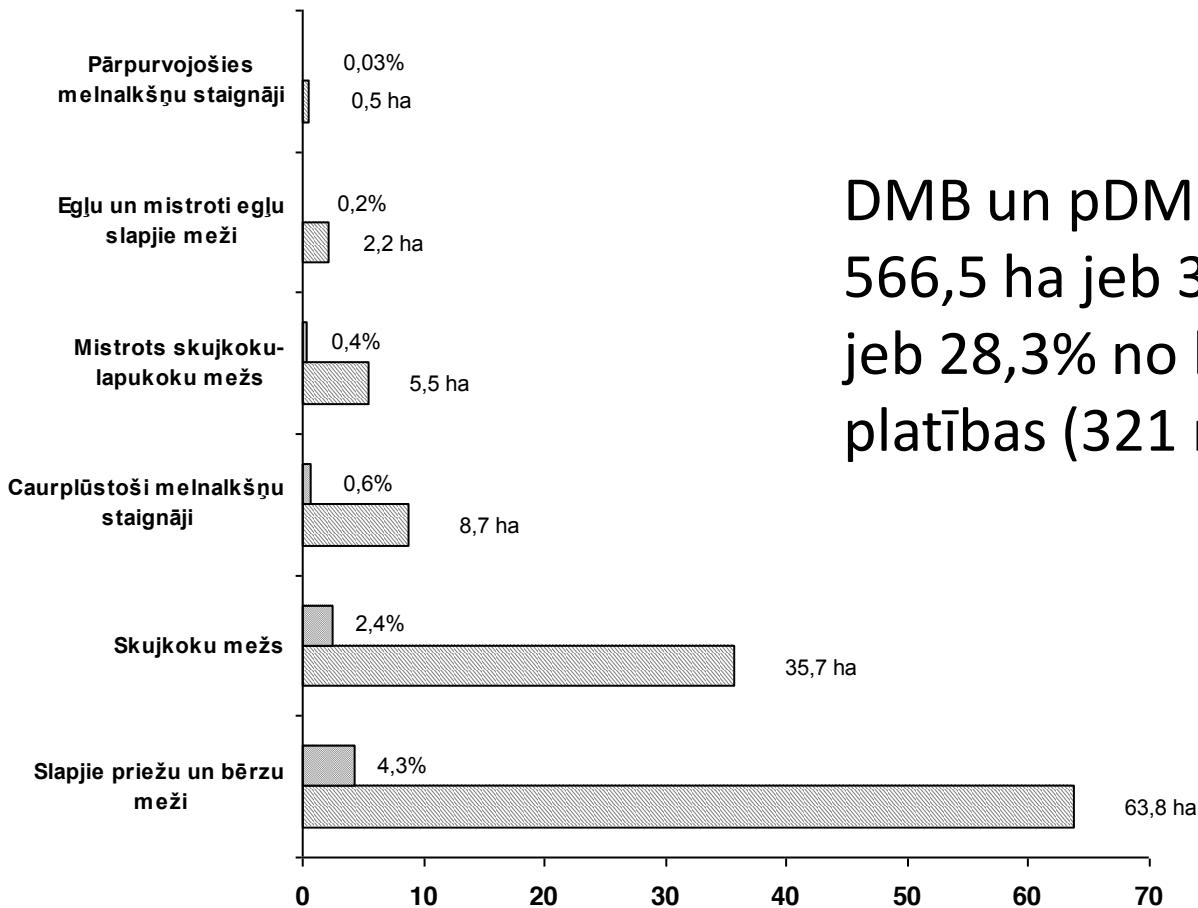
Teritorijas dabas vērtību raksturojums – biotopi (2)

DMB sastāda 450,1 ha jeb 30,5% no lieguma mežu platības un 22,5% no lieguma kopējās platības

DMB veidi, to kopējā platība (ha) un procentuālā attiecība pret lieguma mežu platību (neskaitot kombinēto DMB veidu „Purva un meža mozaīka”)

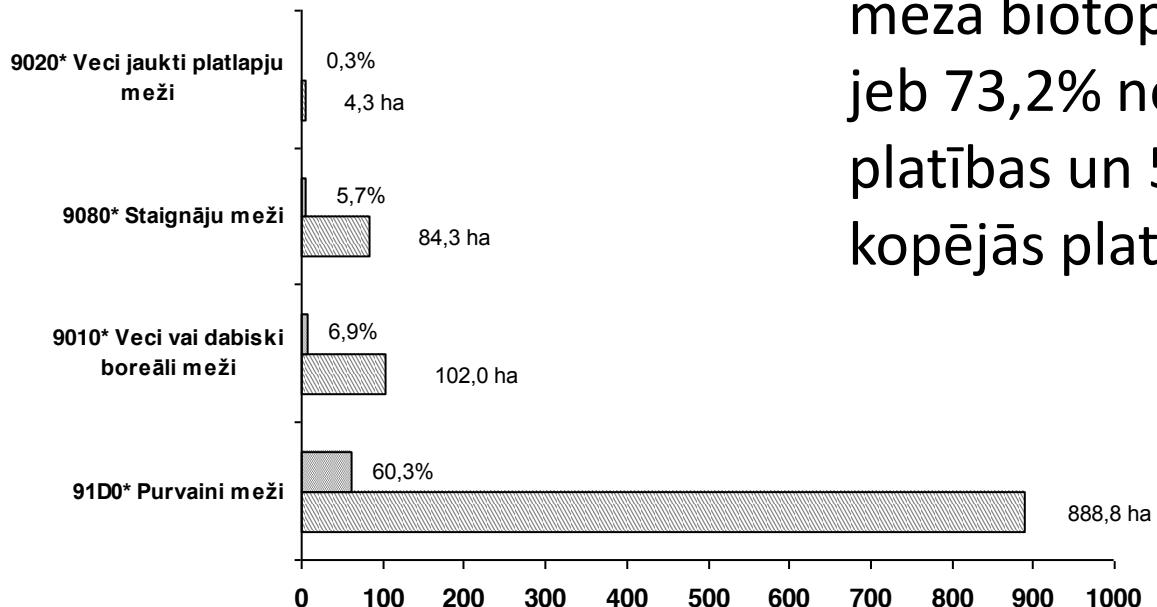
Teritorijas dabas vērtību raksturojums – biotopi (2)

DMB un pDMB kopumā sastāda 566,5 ha jeb 38,4% lieguma mežu jeb 28,3% no lieguma kopējās platības (321 nogabalā vai to daļās)

Potenciāli dabisko meža biotopu veidi, to kopējā platība (ha) un procentuāla attiecība pret lieguma mežu platību

Teritorijas dabas vērtību raksturojums – biotopi (3)

Eiropas prioritārie aizsargājamie meža biotopu sastāda 1079,4 ha jeb 73,2% no lieguma mežu platības un 53,9% no lieguma kopējās platības

Eiropas prioritāri aizsargājamie meža biotopu veidi, to kopējā platība (ha) un procentuāla attiecība pret lieguma mežu platību

Liegumā daudzviet sastopami izcili purvaino priežu mežu etaloni, kas pārstāv Eiropas īpaši aizsargājamo biotopu “9010* Veci vai dabiski boreālie meži”. Vairākas to mežaudzes sasniedz pat 180-200 gadu vecumu.

Daudzviet sastopami arī izcili bioloģiski veci slapjie un sausie boreālie skujkoku meži, kas pārstāv divus Eiropas īpaši aizsargājamos biotopus “9010* Veci vai dabiski boreālie meži” un “91D0* Purvaini meži”.

**Atsevišķas vietās sastopami arī bioloģiskās daudzveidības ziņā vērtīgi slapjie egļu meži,
kas pārstāv Eiropas īpaši aizsargājamo biotopu “91D0* Purvaini meži”.**

Vairākās vietās purvā, tā apkārtnē un ap dabiskajām iztekām sastopami arī izcili pārpurvojošies un caurplūstošie melnalkšņu staignāji, kas pamatā pārstāv Latvijas un Eiropas īpaši aizsargājamo biotopu “9080* Staignāju meži”.

Vienā vietā reliktā veidā saglabājies arī bagāts lapukoku-platlapju meža nogabals, kur līdzās bērzam un liepai sastopamas arī citas platlapju koku sugas – kļava, osis un goba.

Šis biotops atbilst Latvijas un Eiropas īpaši aizsargājamajam biotopam
“9020*/1.6. Veci jaukti platlapju meži”.

Apsekošanas gaitā liegumā tika atrastas 1 ķērpju un 14 sūnu retas un īpaši aizsargājamas sugas.

Zinātniskais nosaukums	Latviskais nosaukums	RAS/ LSG	ĪAS	MIK	DMB	ES
KĒRPJI						
<i>Lobaria pulmonaria</i>	parastais plaušķērpis	2	A	-	1	-
SŪNAUGI						
<i>Anastrophyllum hellerianum</i>	Hellera kīllape	-	A	x	1	-
<i>Barbilophozia attenuata</i>	sašaurinātā bārdlape	0	A	-	1	-
<i>Bazzania trilobata</i>	trejdaivu bacānija	2	A	x	1	-
<i>Dicranum spurium</i>	maldinošā divzobe	4	-	-	-	-
<i>Geocalyx graveolens</i>	smaržīgā zemessomenīte	-	A	x	1	-
<i>Jamesoniella autumnalis</i>	rudens džeimsonīte	3	-	-	2	-
<i>Jungermannia leiantha</i>	gludkausiņa jungermannija	-	A	x	1	-
<i>Leucobryum glaucum</i>	zilganā baltsamtīte	2	-	-	2	V
<i>Metzgeria furcata</i>	dakšveida mecgērija	2	-	-	1	-
<i>Neckera pennata</i>	īssetas nekera	2	-	-	2	-
<i>Odontoschisma denudatum</i>	kailā apāļlape	-	A	x	1	-
<i>Scapania irrigua</i>	palienes lāpstīte	1	-	-	1	-
<i>Schistostega pennata</i>	alu spulgsūna	3	A	-	2	-
<i>Trichocolea tomentella</i>	tūbainā bārkstlape	2	A	x	2	-

Līdzīgā veidā tika konstatētas arī 14 vaskulāro augu retas un īpaši aizsargājamas sugas.

Zinātniskais nosaukums	Latviskais nosaukums	RAS/ LSG	ĪAS	MIK	DMB	ES
VASKULĀRIE AUGI						
<i>Agrimonia pilosa</i>	spilvainais ancītis	-	A	-	-	II, IV
<i>Carex paupercula</i>	palu grīslis	3	A	x	-	-
<i>Dactylorhiza fuchsii</i>	Fuksa dzegužpirkstīte	4	A	-	-	-
<i>Dactylorhiza incarnata</i>	stāvlapu dzegužpirkstīte	4	A	-	-	-
<i>Dactylorhiza maculata</i>	plankumainā dzegužpirkstīte	4	A	-	-	-
<i>Dianthus arenarius</i>	smiltāja nelķe	-	A	-	-	-
<i>Diphasiastrum complanatum</i>	parastais plakanstaipeknis	4	A	x	-	V
<i>Hammarbya paludosa</i>	purva sūnene	3	A	x	-	-
<i>Huperzia selago</i>	apdzira	4	B	-	-	V
<i>Lycopodium annotinum</i>	gada staipeknis	4	B	-	-	V
<i>Lycopodium clavatum</i>	vālīšu staipeknis	4	B	-	-	V
<i>Malaxis monophyllos</i>	purvāja vienlape	3	A	-	-	-
<i>Poa remota</i>	skrajziedu skarene	3	A	x	1	-
<i>Salix myrsilloides</i>	mellenāju kārkls	3	A	-	-	-

Apzīmējumi: **RAS** – retās un aizsargājamās sūnas; **LSG** – Latvijas Sarkanās grāmatas sugas un to kategorijas; **ĪAS** – īpaši aizsargājama suga un to grupas; **MIK** – mikroliegumu sugas; **DMB** – Dabisko meža biotopu speciālās (1) un indikatorsugas (2); **ES** – Eiropas Sugu un biotopu direktīvas II, IV un V pielikuma sugas.

Trīs no retajām un aizsargājamajām kērpju un sūnu sugām – parastais plaušķērpis, dakšveida mecgērija un īssetas nekera ir atkarīgas no bioloģiski vecu koku klātbūtnes ilglaicīgā un dabiskā mežā. Parastais plaušķērpis *Lobaria pulmonaria* liegumā atrasts tikai vienīgajā lapukoku-platlapju mežā nogabalā, kur aug uz vienas vecas kļavas no 1,5 līdz 7 m augstumam.

Smalkā aknu sūna dakšveida mecgērija *Metzgeria furcata* veido gaiši zaļas velēniņas uz bioloģiski veciem platlapjiem un apsēm dabiskā mežā.

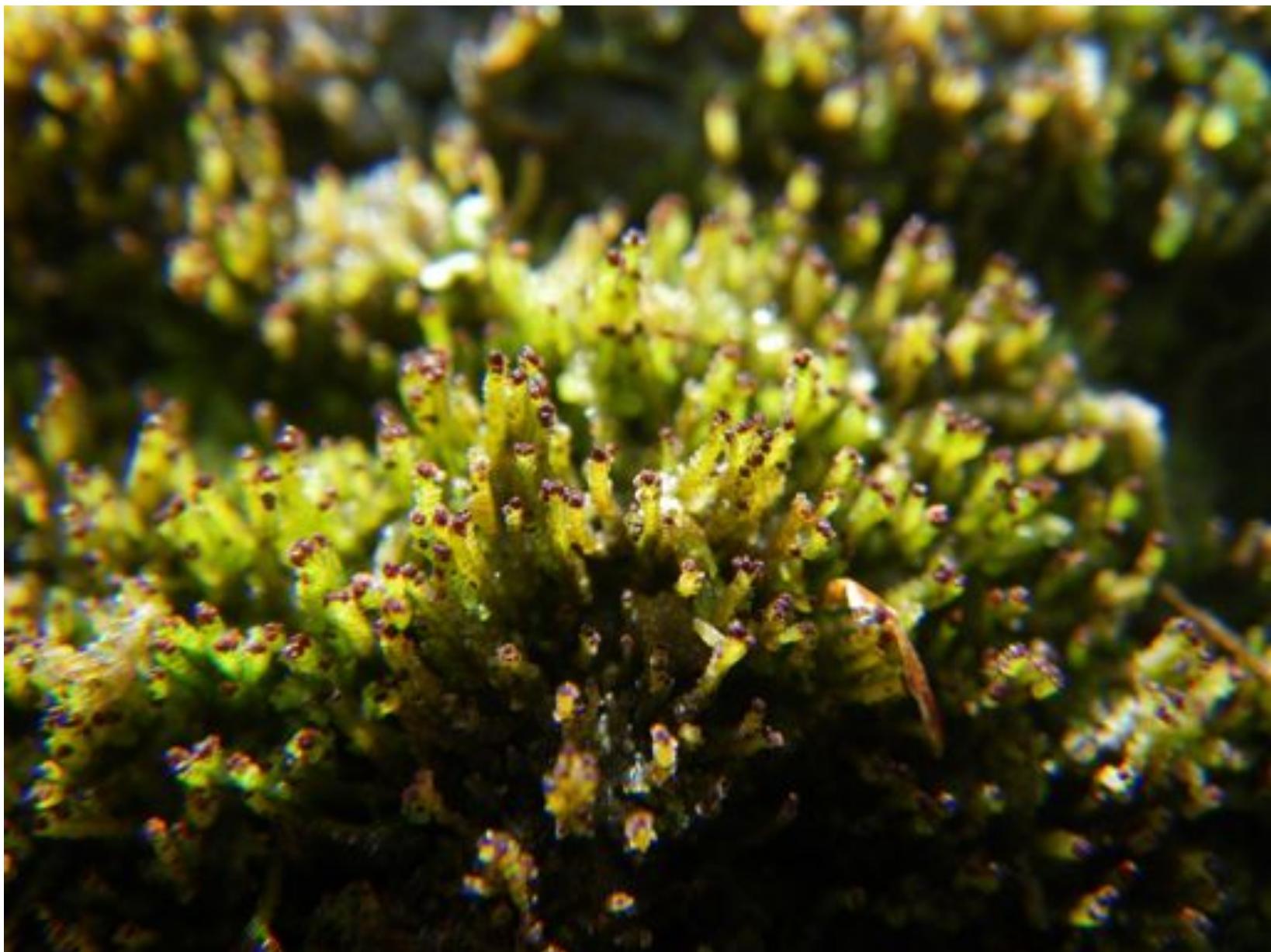
Arī īssetas nekera *Neckera pennata* dabiskā mežā sastopama gan uz bioloģiski vecu platlapju, gan apšu mizas.

Boreālā skujkoku mežā retām aknu sūnu sugām īpaši bagātas ir liela diametra skujkoku kritās. Liegumā tās ir sastopamas daudzās vietās.

Hellera kīllape *Anastrophyllo hellerianum* aug tikai uz skujkoku kritām un to var viegli pazīt pēc sarkanajiem vairķermenīšiem sašaurināto dzinumu galā.

Arī kailā apāļlape *Odontoschisma denudatum* aug galvenokārt uz skujkoku kritālām un arī tai ir raksturīgi sašaurināti dzinumi ar zaļiem vairķermenīšiem to galos.

Arī sašaurinātajai bārdlapei *Barbilophozia attenuata*, kas līdzīgā veidā augu uz vecām skujkoku kritālām, raksturīgi sašaurināti dzinumi ar zaļiem vairķermenīšiem to galos.

Dabisko mežu indikatorsuga rudens džeimsonīte *Jamesoniella autumnalis* sastopama gan uz bioloģiski vecu lapukoku stumbriem, kā arī skujkoku un lapukoku kritalām.

Gruntsūdens izplūdes vietās uz lapukoku kritām aug smaržīgā zemessomenīte *Geocalyx graveolens*, gludkausiņa jungermannija *Jungermannia leiantha* un palienes lāpstīte *Scapania irrigua*. Gludkausiņa jungermannija īpaši raksturīga melnalkšņu staignājiem.

Arī palienes lāpstīte *Scapania irrigua* parasti sastopama bioloģiski vērtīgos melnalkšņu staignājos.

Uz vecu koku pamatnēm un vecām kritālām dabiskos mežos diezgan reti sastopama trejdaivu bacānija *Bazzania trilobata*.

**Avoksnainos dabiskajos mežos uz augsnes samērā reti var sastapt aknu sūnu – tūbaino bārkstlapi
Trichocolea tomentella.**

Slapjos dabiskajos mežos, īpaši Piejūras zemienē nereti sastopama dabisko mežu indikatoru suga zilganā baltsamtīte *Leucobryum glaucum*, kas uz zemes veido raksturīgus ciņus.

Vecos dabiskos mežos uz izgāztu koku saknēm sastopama pie mums retā alu spulgsūna *Schistostega pennata*, kas aug arī Gaujas un Salacas smilšakmens alās. Liegumā tā atrasta 9 vietās slapjos mežos uz izgāztu priežu un egļu, kā arī bērza saknēm.

Alu spulgsūna ir tikai 5 mm gara un uz atsegtais smilts augsnē parasti veido blīvas velēnas.

Ļoti neparasta parādība ir rietošās saules vai kabatas lukturīša staros puskrēslā novērojamā alu spulgsūnas protonēmas spīdēšana. Pasaulē zināmas tikai 2 šādas sūnu sugas, no kurām otra sastopama Austrālijā.

Maldinošā divzobe *Dicranum spurium* Latvijā sastopama galvenokārt Piejūras zemienes kāpu mežos.
Iekšzemē tā ir reta suga.

Sausos boreālajos skujkoku mežos nereti sastopams parastaipaknis *Diphasiastrum complanatum*, kas ir dabisko mežu indikatorsuga.

Šādos mežos dažkārt var sastapt arī aizsargājamo smiltāja neļķi *Dianthus arenarius*.

Purvainos priežu mežos, pārpurvojošos melnalkšņu staignājos, kā arī pārejas purvos Latvijā diezgan reti sastopams palu grīslis *Carex paupercula*.

Slapjos dabiskos mežos retumis sastopama skrajziedu skarene *Poa remota*, kas ir dabisko meža biotopu speciālā suga. Bieži vien tā veido tikai samērā neizteiksmīgus veģetatīvos dzinumus.

Latvijā diezgan retais un reliktais mellenāju kārkls *Salix myrtilloides* liegumā veido dzīvīgas audzes.

Paldies par uzmanību!

Teritorijas dabas vērtību raksturojums – biotopi (1)

Purva, meža un citu biotopu kopējā platība:

- 1468,4 ha jeb 73,3% meža
- 502,4 ha jeb 25,1% purva
- 25,6 ha jeb 1,3% ezeri
- 6,4 ha jeb 0,3% pārplūstoši klajumi

Salīdzinot ar 2000. gada meža taksācijas datiem:

- meža platība ir palielinājusies par 266,2 ha jeb 13,3%
- purva platība samazinājusies par 265,1 ha jeb 13,1%.